

Nu görs nya framstötningar

...i konsten att hålla vargen från fåren med el

Foto: Mattias Tronje

Här tränar kursen på ett parallellogram som avslut inför en grind.

Parallellogram och gripple är två ord man får lägga till sitt ordförråd efter att ha gått stängselkursen på Viltskadecenter i Grimsö. Kursen ingår i SRF:s stängselkurs i år.

Ett parallellogram är i det här fallet en konstruktion med stolpar, distanser och tråd som används i hörn och andra riktningjusteringar på stängslet eller för ett avslut vid till exempel en grind.

Gripple är en liten snillrik möjäng som man för in två lösa trådändar i från varsitt håll. Med ett verktyg spänner man tråden till önskad spänst. I övrigt handlar monteringen av rovdjursavvisande stängsel om stolpar, heldragen galvad metalltråd, isolatorer, skruvdragare, hammare och motorsåg.

Svenska Rovdjursföreningen gör i år en nysatsning på stängsel för att föra ut kunskapen till fler medlemmar och andra intresserade och framför allt sprida den till andra län än de "traditionella" varglänen i Mellansverige.

Ett led i denna satsning var den kurs som genomfördes under två dagar hos Viltskadecenter i Grimsö i Bergslagen. 25 medlem-

mar och andra intresserade deltog, bland andra en handfull rovdjurshandläggare från olika länsstyrelser.

– Det är bra att veta vad det handlar om när tamdjursägare ansöker om bidrag till rovdjursstängsel, säger Caroline Lundmark från länsstyrelsen i Örebro.

Att stängsel mot varg är effektivt visar senare års skador orsakade av varg. Nästan uteslutande är det får som angrips av varg, nötboskap verkar ha en hungerdämpande inverkan på vargen.

I Värmland som har flest vargrevir i Sverige inom sina gränser togs under 2011 endast 14 får. Och det beror framför allt på att Värmland är välstänglat efter att ha haft varg i 29 år. Vårre blev det i Östergötland och Kronobergs län som plötsligt förra året fick in vandringsvargar som ställde till det i fårhagarna. Två vargar tog ensamma över 200 får under sommaren och hösten.

Vilket berodde på att de stängsel som finns i de områden där vargarna dök upp inte på något sätt kan klassas som rovdjursavvisande. I tidigare varglösa områden stängslar man ofta så att man tar sjöar och åar till hjälp på någon sida. Och på många håll är underhållet av de traditionella stängslen eftersatt och där går fåren ut och in i hagarna som de behagar.

– För att ett stängsel ska göra nytta mot varg måste det vara stängsel runt om på fyra sidor, säger Inga Ängsteg, verksamhetsansvarig på Viltskadecenter och en av kursledarna.

Vem är det då som får bidrag till rovdjursavvisande stängsel? Svaret är: "Den som bedriver fårskötsel i områden där det finns ett etablerat vargrevir". Det bästa är att ta kontakt med den egna länsstyrelsen, ansöka och få rådgivning om vilken typ av stängsel man ska ha.

I PRINCIP HANDLAR det om två olika sorters stängsel. Det enklaste och det som de flesta redan har är det traditionella fårnätet kompletterat med en heldragen eltråd upptill och nertill.

Det andra är ett femtrådigt elstängsel antingen med enbart fasta stolpar eller med övervägande Insultimber-stolpar som står uppe på marken.

Rovdjursföreningen har för tillfället fyra aktiva stängselgrupper; Gävleborg, Västra Götaland, Stockholms län och Östergötland där den senare i praktiken har stänglat över hela Mellansverige. Nu i vår håller en ny grupp på att ta form med Asinja Holma från Venjan i Dalarna som ansvarig.

– Planen är att vi ska stängsla både i Dalarna och delar av Värmland, säger hon.

Redan ska det finnas 20 namn på listan över intresserade att vara med i gruppen.

JAN BERGSTAM

...men ett väl skött vanligt fårstängsel räcker också långt

”Grunden är att man vet hur en varg tar sig in i ett hägn”.

Svenska Rovdjursföreningen har länge (ända sedan 1980-talet genom en av sina föregångare, Föreningen Våra Rovdjur) aktivt hjälpt fårbönder att sätta upp rovdjursavvisande stängsel. Därigenom har en fantastisk insats gjorts. Inte bara för fåren och deras ägare utan också för rovdjuren.

Jag har länge funderat över om det verkligen är effektivt använda pengar och effektivt använd arbetsinsats att enbart satsa på femtrådiga elstängsel. Att dessa är de mest effektiva för att skydda tamdjur mot rovdjur bestrider jag inte. Men skulle man inte med enklare metoder kunna uppnå nästan samma effekt och därigenom undvika fler skador än om man ensidigt satsar på ”rovdjursstängsels Rolls Royce”?

Grunden är att man vet hur vargen (för det är huvudsakligen varg det lönar sig att stängsla mot) tar sig in i ett hägn. En varg hoppar nästan aldrig över ett stängsel. I stället utnyttjar den svagheter i stängslingen.

T.ex. glipor i stängslet, ställen där utrymmet mellan marken och nedersta tråden eller farnätet är så stort att vargen med lätthet tar sig in (den gräver sällan eller aldrig såvitt jag vet), eller att stängsel saknas mot vattendrag. Vargen drar sig inte för att simma. Ett undantag när det gäller benägenheten att hoppa är om det finns en jord- eller stenhög alldeles intill stängslet där vargen kan ta sats.

Om man har dessa kunskaper är det, enligt min mening, relativt lätt att hålla vargen ute. Alla fårbesättningar (undantaget fåbodar) måste ha någon form av stängsling för att hålla fåren inne. Hur svårt är det då att vidta följande åtgärder?

1. Se till att stängslet är väl sträckt, går ner till marken och inte har glipor.

2. Täpp till nertill vid diken- övergångar och andra ojämnheter i marken.

3. Se till att stängslet inte går för nära större stenar, stenrösen, el. där vargen kan ta sats och hoppa in.

4. Daglig tillsyn av fåren.

5. Stängsla mot vattendrag.

6. Komplettera stängslet med en eltråd upptill och en nertill.

Den senare åtgärden är kanske inte helt nödvändig på kort sikt, men bra på lite längre sikt.

Jag har stämt av mina tankar med Inga Ängsteg på Viltskadecenter och hon håller i princip med mig om att ett väl skött och utrustat vanligt fårstängsel räcker mycket långt. Har alla fårbönder eller ens rovdjurs-handläggarna på länsstyrelserna och på Naturvårdsverket dessa kunskaper?

De ”alternativa” metoderna kan t.o.m. i vissa avseenden vara effektivare än de femtrådiga elstängslen. De senare kräver mer underhåll för att hålla undan växtlighet från eltrådarna och därigenom undvika spänningsfall. Om underhållet blir eftersatt klarar inte stängslet kraven. Kravet på underhåll och det faktum att de femtrådiga elstängslen är krångligare att sätta upp riskerar att medföra att fårägare i stället inte gör någonting alls - om man inte känner

till några andra metoder.

Citat ur NV-09613-11, beslut om skydds jakt på vargen ”Kynna” i Kronobergs län 2011-10-14: ”Naturvårdsverket gör, ..., bedömningen att det inte är möjligt att förebygga angrepp i tillräcklig grad genom att bygga rovdjursavvisande stängsel inom rimlig tid.” Liknande formuleringar kan ofta ses i skydds jaktbeslut.

Jag frågar mig då: Har fårägaren gått runt sitt hägn och beaktat punkterna 1-4 ovan samt börjat planera för punkt 5 och eventuellt punkt 6? När det efter misslyckad skydds jakt sker en förlängning ser man ingenting i beslutet om att fårägaren vidtagit ens de mest elementära åtgärderna. Sannolikt av brist på kunskap (hos både fårägaren och beslutsfattaren).

I det mellersta och norra rovdjursförvaltningsområdet har man under ett stort antal år kunnat förvänta sig vargetableringar i stort sett var som helst. I det södra rovdjurs-

förvaltningsområdet har vargbesöken blivit allt mer frekventa de senaste åren. Ingenstans i Sverige, med undantag för Gotland och möjligtvis södra Skåne, kan det finnas några ursäkter för att inte stängsla in får på ett sätt som starkt försvårar för varg att ta sig in i hägnet.

Jag drar tre slutsatser av ovanstående resonemang:

1. Informationen till alla berörda om alternativa metoder för stängsling måste intensifieras kraftigt.

2. Svenska Rovdjursföreningens stängslingssgrupper borde på ett tidigt stadium – snarast möjligt efter att en varg verkar ha blivit bofast – informera lokala fårbönder om ”alternativa” metoder och erbjuda sig att gå runt hägnen och kommentera och komplettera.

3. Varg kan förväntas etablera sig i stort sett var som helst i landet. Därför borde endast i extremfall skydds jakt vara första åtgärden. I annat fall strider skydds jaktbeslutet mot EU:s Art- och habitatdirektiv. ”Annan lämplig lösning” finns ju, men har inte utnyttjats.

Förra året hade vi två uppmärksammade skydds jaktbeslut på varg i södra Sverige. Dels på Vikbolandet i Östergötland, dels i södra Småland (vargen Kynna). Båda områdena har flitigt besökts av varg på senare år och en ny etablering kan förväntas när som helst. Då skulle man kunna förvänta sig och även kräva att alla fårbönder har vidtagit åtminstone åtgärderna 1-5 ovan.

De som har mer kännedom än jag om hur det ser ut beträffande stängsling i dessa områden eller i södra Sverige för övrigt, ber jag kontakta mig med e-post till bjornljunggren@swipnet.se.

OM mina misstankar är riktiga, att man fortfarande inte har börjat stängsla mot varg så borde det, som jag ser det, inte vara möjligt för berörda myndigheter att bevilja skydds jakt.

BJÖRN LJUNGGREN